

СВІТОВЕ ГОСПОДАРСТВО І МІЖНАРОДНІ ЕКОНОМІЧНІ ВІДНОСИНИ

УДК 339.9

Сучасний стан та перспективи розвитку зовнішньоекономічних зв'язків України та Канади

Головаш Б.Е.кандидат економічних наук, доцент,
доцент кафедри економічної теорії

Київського національного університету будівництва і архітектури

У статті проаналізовано сучасний стан зовнішньоекономічної співпраці між Україною та Канадою. Досліджено основні положення Угоди про вільну торгівлю між Україною і Канадою та розглянуто позитивні і негативні наслідки укладання Угоди для наших країн. Охарактеризовано наявні програми співробітництва між Україною і Канадою. Надано практичні рекомендації щодо освоєння канадського ринку українськими підприємствами та визначено перспективні напрями співпраці між нашими державами в майбутньому.

Ключові слова: Угода про вільну торгівлю між Україною та Канадою, зона вільної торгівлі, квота, експорт, імпорт, мито.

Головаш Б.Э. СОВРЕМЕННОЕ СОСТОЯНИЕ И ПЕРСПЕКТИВЫ РАЗВИТИЯ ВНЕШНЕЭКОНОМИЧЕСКИХ СВЯЗЕЙ УКРАИНЫ И КАНАДЫ

В статье анализируется современное состояние внешнеэкономического сотрудничества между Украиной и Канадой. Исследованы основные положения Соглашения о свободной торговле между Украиной и Канадой и рассмотрены положительные и отрицательные последствия заключения Соглашения для наших стран. Дана характеристика существующих программ сотрудничества между Украиной и Канадой. Предложены практические рекомендации по освоению канадского рынка украинскими предприятиями и определены перспективные направления сотрудничества между странами в будущем.

Ключевые слова: Соглашение о свободной торговле между Канадой и Украиной, свободная торговля, квоты, экспорт, импорт, таможенные пошлины.

Golovash B.E. UPDATED CONDITION AND PROSPECTS OF THE DEVELOPMENT OF FOREIGN ECONOMIC RELATIONS BETWEEN UKRAINE AND CANADA

The article analyses the updated condition of foreign economic cooperation between Ukraine and Canada. The basic provisions of the Free Trade Agreement between Canada and Ukraine and analyzed the positive and negative effects Agreement for our countries. The author describes the existing programs of cooperation between Ukraine and Canada. Provides practical recommendations for the development of the Canadian market Ukrainian enterprises and prospects offered directions of cooperation in the future.

Keywords: Canada-Ukraine Free Trade Agreement, free trade, quotas, export, import, duty.

Постановка проблеми у загальному вигляді. Побудова відкритої економіки і лібералізація зовнішньоекономічних зв'язків є однією з основних тенденцій сучасних міжнародних відносин.

Північноамериканський континент для зовнішньоекономічної діяльності України і досі залишається недостатньо освоєним, що, зважаючи на потенціал цього регіону, залишає широке поле дій для активізації української присутності в ньому.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Питанню розвитку міжнародної інтеграції та дослідженню економічних процесів на Північ-

ноамериканському континенті зокрема присвячено роботи вітчизняних та закордонних учених: А. Голикова, О. Дейнеки, В. Козика, Р. Кугмана, Н. Осташ, Д. Нетчера, А. Філіпенка, Ю. Щербака та ін. [1–8].

Сучасні зміни зовнішньополітичного і зовнішньоекономічного середовища, особливо ті, що будуть відбуватися після повномасштабного запуску Угоди про вільну торгівлю між Україною та Канадою вимагають подальшого дослідження даної тематики.

Формулювання цілей статті (постановка завдання). Мета статті – дослідження основних особливостей зовнішньоекономіч-

них зв'язків України і Канади на сучасному етапі та в перспективі, особливо в контексті укладання між нашими державами Угоди про вільну торгівлю.

Виклад основного матеріалу дослідження. Українсько-канадські відносини мають дружню історію і відзначаються динамічним розвитком. Беззаперечно, що одним із головних факторів, що позитивно впливають на відносини між нашими країнами, є потужна українська діаспора, яка в 2016 р. відзначала офіційне 125-річчя від початку поселення українців у Канаді. Загалом українці становлять 3,87% (більше 1,3 млн. осіб) від загального населення країни та є сьомою національно меншиною Канади.

Нову сторінку канадсько-українських відносин, що має надати новий поштовх економічній співпраці між нашими країнами, стало підписання 11 липня 2016 р. Угоди про вільну торгівлю між Україною та Канадою (Canada-Ukraine Free Trade Agreement – CUFTA). Угода CUFTA – це новий великий амбітний проект, який дає можливості у перспективі суттєво розширити співпрацю між Україною та Канадою в багатьох галузях і розпочати повномасштабне освоєння всього північноамериканського ринку.

Договірно-правова база між нашими державами налічує більше 50 міждержавних документів. Початком нашої співпраці стала Декларація про відносини між Україною і Канадою, підписана 22 вересня 1991 р. 2 грудня 1991 р. Канада стала першою західною країною, яка визнала незалежність України, а вже 27 січня 1992 р. з Україною були встановлені дипломатичні відносини.

Серед найбільш важливих документів у зовнішньоекономічній сфері, підписаних нашими державами, необхідно згадати Декларацію про економічне співробітництво між Україною і Канадою від 7 липня 1992 р., Угоду між урядами України та Канади про торговельні та комерційні відносини від 31 березня 1994 р., Угоду між урядами України та Канади про економічне співробітництво від 24 жовтня від 24 жовтня 1994 р., Меморандум про створення міжурядової українсько-канадської Комісії з питань економічного співробітництва від 24 жовтня 1996 р., Дорожню карту українсько-канадських відносин від 24 вересня 2009 р. [9].

Полегшений доступ до канадського ринку більшості українських товарів, беззаперечно, є позитивним кроком. Канада входить до Великої сімки, її зовнішньоторговельний оборот становить більше 1 трлн. Дол.США. Так,

у 2016 р. загальний експорт товарів із Канади становив 521 млрд.дол. США, імпорт – 547 млрд. дол. США. При цьому Канада має стале від'ємне сальдо зовнішньоторговельного балансу (приблизно 40 млрд. дол. США на рік) [10].

Найбільшими статтями канадського експорту на світовий ринок є: мінеральні продукти (переважно нафта та нафтопродукти); транспортні засоби і запасні частини; продукція хімічної промисловості; машини та обладнання; продовольчі товари. Імпорту – машини та обладнання; транспортні засоби і запасні частини; товари хімічної промисловості; мінеральні продукти [11].

Товарна структура українського експорту товарів до Канади в 2015 р. показує, що вивозиться продукція машинобудування (переважно комплектуючі до локомотивів) – 24,2% загального експорту товарів до Канади, хімічної промисловості – 9,6%, металургійного комплексу – 36,5%, АПК та харчової промисловості – 11,1%, різні промислові товари – 9,8%. Канадський імпорт в Україну представлений паливом мінеральним; нафтою і продуктами її перегонки (44%), рибою і ракоподібними (15,2%), фармацевтичною продукцією (15,2%), ядерними реакторами, котлами, машинами (8,5%) [12].

Потрібно зауважити, що поки ще Україна і Канада за обсягами взаємної торгівлі не є основними торговельними партнерами.

Для Канади основними торговельними партнерами є США (75% від загального експорту товарів та 65,8% від загального імпорту), Європейський Союз загалом (експорт – 8%, імпорт – 9,6%), Китай (експорт – 4%, імпорт – 6,9%).

Для України ж основними торговельними партнерами залишаються країни ЄС, на які припадає 37,1% експорту та 43,7% імпорту товарів, та країни СНД – 16,6% експорту та 21,8% імпорту.

Частка експорту українських товарів до Канади від загального обсягу становить лише 0,08%, частка імпорту канадських товарів в Україну від загального обсягу імпорту – 0,55% [12].

При цьому спостерігається зростання негативного сальдо товарообігу між нашими країнами. У 2014 р. експорт товарів до Канади становив 72,5 млн. дол. США, у 2015 р. – 30 млн. дол. США, у 2016 р. – 28 млн. дол. США.

Натомість імпорт з Канади в 2014 р. становив 191,5 млн. дол. США, у 2015 р. –

206 млн. дол. США, у 2016 р. – 217 млн. дол. США [13].

Так які ж позитивні моменти дасть CUFTA передусім для України?

Україна отримає вільний безмитний доступ до 98% канадського ринку. Для сільськогосподарської продукції встановлюються нульові тарифні ставки за винятком 108 тарифних позицій, дозволених для безмитного експорту в рамках глобальних тарифних квот Канади.

(Для порівняння, у Канаді ситуація відрізняється: після набрання чинності Угоди мито буде скасовано лише для 72% канадських товарів. Для інших 27% мито буде поступово зменшуватися відповідно до перехідних періодів – три, п'ять і сім років [14].)

Зважаючи на значний обсяг імпорту Канади (приблизно 500 млрд. дол.) і невелику частку в ньому України, ми можемо отримати потенційну зону росту українського експорту. При цьому позитивним є також те, що частка в українському експорті до Канади продукції з доданою вартістю становить близько 30% [15].

Окрім того, Угода передбачає надання Україні технічної допомоги для просування українського експорту, залучення інвестицій, урегулювання питань технічних бар'єрів, роботу зі стандартами та санітарними, фітосанітарними нормами, спрощення ринку держзакупівель, регулювання питань інтелектуальної власності.

Україна не зможе постачати вільно свою продукцію в країни NAFTA, не маючи подібних угод із Мексикою та США, але уряд України розглядає Канаду як «хаб» для заходу на американський ринок. Якщо товари заходять у Канаду, то канадські компанії, які мають дистриб'юторську мережу в Канаді, працюють і в США. Навіть зі сплатою мита така схема може бути цікавою для України.

Зараз усе відбувається навпаки, українські товари часто потрапляють на канадський ринок через посередників із США та ЄС. Організація прямих продаж у Канаді дасть змогу здешевити і, відповідно, зробити більш конкурентними українські товари на канадському ринку.

Підписання угоди про зону вільної торгівлі має й синергетичний ефект. Так, наприклад, Туреччина планує збільшити інвестиції в українські підприємства, які спеціалізуються на продуктах харчування, легкій промисловості (взуття та одяг), простому машинобудуванні (автомобільні запчастини), у виробництві будівельних матеріалів для ЄС. Турецькі інвестори готові заходити в наявний бізнес

для його розширення. Торговельна угода дасть змогу отримати їм преференції для експорту до Канади своєї продукції, виробленої в Україні.

Крім того, подібні наміри про збільшення інвестицій в Україну виказали Індія та Китай [15].

Завдяки можливості збільшення присутності на ринку Канади по багатьох товарних групах Україна також може сподіватися на відвоюванні частки товарних квот Канади з нульової ставки, які не підпадають під дію CUFTA. Так, наприклад глобальна квота Канади по сиру становить майже 21 млн. т, яйцям – 21,3 млн. шт. [16].

Перспективним для України є канадський ринок органічних продуктів – п'ятий за величиною у світі. Об'єм продажів органічних товарів у Канаді – 4,7 млрд. дол. США на рік, і попит на них щорічно зростає [16].

Угода CUFTA передбачає можливість так званої двосторонньої кумуляції, тобто сторони можуть використовувати сировину одна одної для виробництва товарів без необхідності доводити, що під час виробництва товару така сировина була достатньо перероблена для відповідності правилам походження товарів.

Угода дає також можливість додатково завантажити переробні підприємства України сировиною з інших країн, товари з якої, за дотримання умов достатньої переробки, можна буде вільно постачати на канадський ринок.

Підписання CUFTA дало додаткові можливості для українських підприємств на ринку державних закупівель Канади. Потрібно зауважити, що у травні 2016 р. Україна приєдналася до Угоди Світової організації торгівлі про державні закупівлі (Agreement on Government Procurement, GPA). Українські компанії отримали право брати участь у державних закупівлях 45 країн – учасниць Угоди GPA, серед яких є й Канада, ринок державних закупівель якої дорівнює 16 млрд. дол. США щорічно.

Завдяки CUFTA і преференціям, які вона надає Україні, українські товари стануть більш конкурентоздатними на ринку державних закупівель Канади.

У підсумку зазначимо, що для України укладання CUFTA стало психологічно важливим проривом на північноамериканський ринок, що може надати можливості для посилення своєї присутності тут у майбутньому і в перспективі більшої експансії на ринок США.

Серед недоліків або недосконалості CUFTA необхідно вказати таке.

У Договорі повністю вилучено три широкі групи товарів: м'ясо птиці, яйця, молочні продукти і молокомісні продукти, у тому числі сири. А саме ці товарні групи є дуже привабливими для українських виробників. Ставки мита на них за межами глобальної квоти Канади роблять постачання цієї продукції в Канаду з України неконкурентним (наприклад, середньозважена ставка мита на яйця становить 89,2%, молоко – 183,05%, м'ясо птиці – 213,78%) [17].

Уже зараз у взаємній торгівлі між Україною і Канадою спостерігається значний дисбаланс. Як зазначалося раніше, експорт України до Канади знизився у 2,5 рази – з 72,5 млн. дол. США в 2014 р. до 28 млн. дол. США в 2016 р., а імпорт виріс із 191,5 млн. дол. США в 2014 р. до 217 млн. дол. США в 2017 р. Від'ємне сальдо зовнішньої торгівлі з Канадою збільшилося до 191 млн. дол. США. Існує вірогідність, що дана тенденція може ще більш посилилися [13].

Також необхідно зазначити, що існує вірогідність, за якої українські підприємства підуть найлегшим шляхом співпраці з Канадою, і Угода CUFTA розвиватиме тільки сировинний складник українського експорту, навіть за рахунок товарів із високою доданою вартістю.

Серед труднощів доступу до канадського ринку, які залишаються навіть після підписання CUFTA, є особливості канадської системи захисту інтелектуальної власності, яка відрізняється від загальної практики інших країн за багатьма параметрами. (Наприклад, у канадських виробників можуть бути претензії до найдрібніших деталей товару й упаковки конкурентів.) Також потрібно відзначити значний термін (два-три роки) узгодження санітарних, фітосанітарних норм та стандартів між країнами.

Українські підприємці не матимуть на канадському ринку такого рівня державної підтримки, який матимуть канадські на українському. Так, наприклад, канадським підприємцям допомагатиме освоювати український ринок експортно-кредитне агентство Канади. В Україні, на жаль, попри зобов'язання уряду таке агентство досі не було створено, що вже спочатку закладає асиметрію взаємних умов допуску на ринки.

Зауважимо, що після укладання всеохоплюючої економічної та торговельної угоди між Канадою та ЄС Comprehensive Economic and Trade Agreement (CETA) в українських

виробників майже відсутній «часовий лаг» адаптації до канадського ринку, на якому вже найближчим часом суттєво посилиться конкуренція. Також існує можливість тиску з боку канадських виробників на українському ринку.

Необхідно зазначити, що угоди CUFTA і CETA не мають прописаного механізму взаємодії. Так, в Угоді CUFTA відсутня умова трьохсторонньої кумуляції між ЄС, Канадою та Україною (хоча обумовлено можливість її встановлення з третьою стороною в майбутньому).

Критично оцінюючи у цілому сучасний рівень економічної співпраці між Україною і Канадою, необхідно також відзначити дуже низький обсяг прямих іноземних інвестицій (ПІІ) з Канади в Україну, які на початок 2017 р. становили лише 95,5 млн. дол. США (0,25% від загального обсягу ПІІ в Україну) [18]. Зважаючи на велику українську діаспору в Канаді, це досить дивне явище, хоча, напевне, тут грає роль існування недовіри до наявних в Україні владних структур.

Сучасні українсько-канадські відносини мають й інші форми співпраці. Так, за підтримки уряду Канади та Федерації канадських муніципалітетів для України запущено шестирічний (2015–2020 рр.) «Проект міжнародної технічної допомоги «Партнерство для розвитку міст» (ПРОМІС). Проект спрямований на зміцнення муніципального сектору в Україні, впровадження ефективного демократичного управління, прискорення економічного розвитку міст та регіонів; створення сприятливого середовища для розвитку малого та середнього бізнесу; підтримку процесу децентралізації та інтегрованого планування розвитку на місцевому, регіональному та національному рівнях [19].

Також потрібно згадати канадсько-український проект підтримки торгівлі та інвестицій Canada-Ukraine Trade and Investment Support (CUTIS). CUTIS – це п'ятирічна (2016–2021 рр.) ініціатива уряду Канади, спрямована на нарощування експорту з України до Канади та залучення інвестицій із Канади до України. Проект спрямований передусім на підтримку малого та середнього бізнесу в усіх регіонах України через співпрацю з торгово-промисловими палатами, бізнес-асоціаціями, а також урядом та проектними офісами реформ. У рамках проекту відбувається пошук канадських інвесторів, готових підтримати український бізнес, надаються консультації щодо особливостей торговельної співпраці з Канадою, проводяться практичні

тренінги, семінари, вебінари та інші навчальні заходи в регіонах України [20].

Перспективними напрямками співпраці між нашими країнами є співробітництво в аерокосмічній галузі. Так, Україна успішно заміщає російські комплектуючі для українських літаків АН поставками з Канади.

Масштабний проект також пов'язаний із будівництвом космодрому в провінції Нова Шотландія, з якого запускать українські ракетносії «Циклон-4М».

Будівництво космодрому має розпочатися в 2018 р., а перший комерційний запуск планують на 2020 р. Очікують, що до 2022 р. з космодрому запускать вісім ракет щорічно. Загальна вартість проекту – 304 млн. канадських доларів [21].

Висновки з цього дослідження. Дослідження сучасного стану українсько-канадських зовнішньоекономічних відносин дає змогу зробити такі висновки.

Укладання CUFTA є позитивним моментом у розвитку зовнішньоекономічних відносин України, але при цьому зараз вона носить скоріш психологічний та іміджевий ефект, аніж економічний.

Значна відстань між нашими країнами, нерозвинена логістика та, відповідно, суттєві транспортні витрати можуть звести нанівець усі позитивні напрацювання Угоди і в підсумку

не призведе до відчутного зростання взаємної торгівлі.

Українсько-канадська угода CUFTA потребує подальшого доопрацювання у трикутнику Україна – ЄС – Канада для узгодження умов торгівлі з відповідною угодою СЕТА між Канадою та ЄС.

Необхідно більш активно працювати для збільшення ПІІ з Канади, перш за все з українською діаспорою, особливо заохочувати створення українсько-канадських СП в Україні, які, крім додаткового капіталу, мають принести неоціненний досвід і культуру роботи в цивілізованому бізнес-середовищі. Одним із напрямів активізації залучення канадських ПІІ в Україну мають стати інвестиційні виставки та бізнес-семінари, де будуть кваліфіковано презентуватися інвестиційні паспорти регіонів України.

Для підтримки українського бізнесу в Канаді потрібно запровадити реальні державні заходи підтримки та супроводження українських виробників, наприклад у вигляді експертно-кредитного агентства та торговельно-економічної місії.

Підсумовуючи, необхідно зазначити, що українсько-канадські економічні відносини мають значні перспективи і потенціал для розширення співпраці за належного рівня державної підтримки і бажання реалізувати ці можливості.

ЛІТЕРАТУРА:

1. Світова економіка : [підручник] / За ред. А.П. Голикова, О.А. Довгаль. – Х. : ХНУ імені В. Н. Каразіна, 2015. – 268 с.
2. Трансформація міжнародних економічних відносин в епоху глобалізації : [кол. монографія] / За ред. А.П. Голикова, О.А. Довгаль. – Х. : ХНУ, 2015. – 316 с.
3. Козик В.В. Міжнародні економічні відносини : [навч. посіб.] / В.В. Козик. – К. : Знання, 2006. – 405 с.
4. Осташ Н.І. Досвід асиметричного співіснування Канади та США і можливості його проєкції на українсько-російські відносини / Н.І. Осташ // Вісник НТУУ «КПІ». Політологія. Соціологія. Право. – 2010. – № 1(5). – С. 23–28.
5. Світова економіка : [підручник] / А.С. Філіпенко, В.С. Будкін, О.С. Рогач [та ін.]. – К. : Либідь, 2007. – 640 с.
6. Щербак Ю. Канадський досвід надихає і підказує / Ю. Щербак // Діловий вісник. – 2002. – № 12. – С. 8–10.
7. David C. Natcher. Subsistence and the Social Economy of Canada's Aboriginal North / David C. Natcher // The Northern Review, № 30 (Spring 2009): 83–98 [Electronic resource]. – Access mode : <http://journals.sfu.ca/nr/index.php/nr/article/view/6/5>.
8. Paul Krugman – Op-Ed Columnist // The New York Times [Electronic resource]. – Access mode : <http://krugman.blogs.nytimes.com>.
9. Посольство України в Канаді. Договірні-правова база між Україною та Канадою [Електронний ресурс]. – Режим доступу : <http://canada.mfa.gov.ua/ua/ukraine-ca/legal-acts>.
10. Statistics Canada: Imports and exports (International trade statistics). [Електронний ресурс]. – Режим доступу : <http://www.statcan.gc.ca/eng/trade/data?MM>.
11. Донченко К. Якою буде торгівля з Канадою або Канадський успіх України? / К. Донченко // Бизнес Цензор [Електронний ресурс]. – Режим доступу : http://biz.censor.net.ua/columns/3022690/yakoyu_bude_torgivlya_z_kanadoyu_abo_kanadskiy_usph_ukrani.

12. The Observatory of Economic Complexity. Canada [Електронний ресурс]. – Режим доступу : <http://atlas.media.mit.edu/en/profile/country/can/>.
13. Зовнішньоекономічна діяльність / Державна служба статистики України [Електронний ресурс]. – Режим доступу : http://www.ukrstat.gov.ua/druk/publicat/kat_u/publ10_u.htm.
14. Міністерство економічного розвитку і торгівлі України. Угода про вільну торгівлю між Україною та Канадою [Електронний ресурс]. – Режим доступу : <http://me.gov.ua/Documents/List?lang=uk-UA&id=ef6daba6-e8ff-4c70-8743-1d92adcbe086&tag=UgodaProVilnuTorgivliuMizhUkrainoiuTaKanadoiu>.
15. Лисенко К. Україна вільно торгуватиме з Канадою / К. Лисенко // *Економіческие известия* [Електронний ресурс]. – Режим доступу : <http://eizvestia.com/uk/ekonomika-ukr/full/438-ukraina-vilno-torguvatime-z-kanadoyu>.
16. УЗВТ в дії – нові можливості для експорту з України до Канади. «Канадсько-український проект підтримки торгівлі та інвестицій» [Електронний ресурс]. – Режим доступу : https://cutisproject.org/wp-content/uploads/2017/03/CUTIS-Presentation_02032017.pdf.
17. Canadian Food Inspection Agency [Електронний ресурс]. – Режим доступу : <http://www.inspection.gc.ca/eng/1297964599443/1297965645317>.
18. Прямі інвестиції (акціонерний капітал) із країн світу в економіці України за 2010–2016 роки / Державна служба статистики України [Електронний ресурс]. – Режим доступу : http://www.ukrstat.gov.ua/operativ/operativ2016/zd/ivu/ivu_u/ivu0416.html.
19. Партнерство для розвитку міст [Електронний ресурс]. – Режим доступу : <http://pleddg.org.ua/ua/>.
20. Канадсько-український проект підтримки торгівлі та інвестицій [Електронний ресурс]. – Режим доступу : <https://cutisproject.org>.
21. У Канаді побудують космодром для запуску українських ракет «Циклон-4М» // *Цензор.Нет* [Електронний ресурс]. – Режим доступу : http://ua.censor.net.ua/news/432127/u_kanadi_pobuduyut_kosmodrom_dlya_zapusku_ukrayinskyh_raket_tsyklon4m.